

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (survey research) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาวะสุขภาพของผู้ประสบภัยและการทำหน้าที่ของครอบครัวของผู้ประสบภัยที่รอดชีวิตจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัย บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดงตาล จังหวัดพิจิตร โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่ศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากธรณีพิบัติภัย คือ บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดงตาล จังหวัดพิจิตร เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายมากที่สุด ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ประสบภัยและครอบครัวของผู้ประสบภัย ที่ประสบกับเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิโดยตรง ในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 โดยเป็นประชากรที่อาศัยอยู่บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดงตาล จังหวัดพิจิตร

กลุ่มตัวอย่าง

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณ โดยใช้สูตรของ ยามาเน่ (Yamane, 1973) โดย N หมายถึง จำนวนประชากรผู้ประสบภัยและผู้ประสบภัยที่เป็นตัวแทนครอบครัวที่ประสบกับเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิโดยตรง ในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ที่อาศัยอยู่บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดงตาล จังหวัดพิจิตร จำนวน 717 ครอบครัว (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร, 2548) และกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดยที่

n หมายถึง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N หมายถึง จำนวนประชากร

e หมายถึง ค่าของความผิดพลาดที่ยอมรับให้เกิดขึ้นได้

จากการแทนค่าในสูตรคำนวณ พบว่า การวิจัยครั้งนี้ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 256 ราย

ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยผู้วิจัยพิจารณาตามคุณสมบัติ ดังนี้

1. ผู้ประสพภัยที่ประสบกับเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิโดยตรง อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และ

สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ โดยได้คัดเลือกจากผู้ที่พักอาศัยในศูนย์พักพิง อบต.บางม่วง ศูนย์พักพิงพรุเดียว ศูนย์พักพิงช่องฟ้า และศูนย์พักพิงบ้านน้ำเค็ม ตามลำดับ จนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้ที่เป็นตัวแทนครัวเรือนของผู้ประสพภัย คือ เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวได้ มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป และสามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้เช่นเดียวกัน โดยคัดเลือกมาครัวเรือนละ 1 คน จากครัวเรือนที่พักอาศัยในศูนย์พักพิง อบต.บางม่วง ศูนย์พักพิงพรุเดียว ศูนย์พักพิงช่องฟ้า และศูนย์พักพิงบ้านน้ำเค็ม ตามลำดับ จนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส เชื้อชาติ ศาสนา ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความเพียงพอของรายได้ ความเสียหายของทรัพย์สิน ความเสียหายของบ้านเรือน ความสูญเสียอาชีพ และภาวะการมีโรคประจำตัว

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการเปลี่ยนแปลงภาวะสุขภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองจากกรอบแนวคิดจากการวัดปฏิภนตอบสนองต่อความเครียด 4 ด้าน (Vingerhoets, 2004) คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านความคิดและการรับรู้ และด้านพฤติกรรมทางสังคม แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 56 ข้อ แบ่งเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1) แบบสอบถามการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 21 ข้อ

2) แบบสอบถามการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 13 ข้อ

3) แบบสอบถามการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดและการรับรู้ ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ

4) แบบสอบถามการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมทางสังคม ประกอบด้วยข้อ

คำถามทั้งหมด 12 ข้อ

ลักษณะคำตอบแบบสอบถามส่วนที่ 2 เป็นสเกลแบบลิเคิร์ต (Likert scale) 7 อันดับ คือ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 3 ระดับ คือ เล็กน้อย ปานกลาง และมาก และเปลี่ยนแปลงลดลง 3 ระดับ คือ เล็กน้อย ปานกลาง และมาก เช่นเดียวกัน

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลลักษณะบ้าน จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะครอบครัว รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ความเพียงพอของรายได้ การเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกในครอบครัว ความเสียหายของทรัพย์สิน และความเสียหายของบ้านเรือน

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการทำหน้าที่ของครอบครัวของผู้ประสบภัยที่รอดชีวิตจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัย ใช้แบบประเมินการทำหน้าที่ของครอบครัว Chulalongkorn Family Inventory (CFI) สร้างโดยอุมาพร (2540) ดัดแปลงมาจากแบบวัดการทำหน้าที่ของครอบครัว ตามแนวคิดของแมคมาสเตอร์ (McMaster Structured Interview of Family Functioning) โดยเอ็พสทิน บัลด์วิน และบิชอป (Epstein, Baldwin, & Bishop, 1983) เครื่องมือนี้ได้มีผู้นำไปทำการศึกษาและหาค่าความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85, 0.89 และ 0.84 ตามลำดับ (กุ่มมาภิชาติ, 2542; อรัญญา, 2544; ธาดา, 2545) แบบสอบถามประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของครอบครัว มีข้อคำถามทั้งหมด 36 ข้อ ครอบคลุมการทำหน้าที่ของครอบครัว 6 ด้านตามแนวคิดของแมคมาสเตอร์ และอุมาพร (2540) ได้เพิ่มการทำหน้าที่ของครอบครัวด้านการทำหน้าที่ทั่วไป ประกอบด้วยข้อคำถามที่มีความหมายทางบวก จำนวน 24 ข้อ และข้อคำถามที่มีความหมายทางลบ จำนวน 12 ข้อ ครอบคลุมการทำหน้าที่ของครอบครัว 7 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการแก้ปัญหา จำนวน 6 ข้อ
- 2) ด้านการสื่อสาร จำนวน 5 ข้อ
- 3) ด้านบทบาท จำนวน 3 ข้อ
- 4) ด้านการตอบสนองทางอารมณ์ จำนวน 5 ข้อ
- 5) ด้านความผูกพันทางอารมณ์ จำนวน 5 ข้อ
- 6) ด้านการควบคุมพฤติกรรม จำนวน 4 ข้อ
- 7) ด้านการทำหน้าที่ทั่วไป จำนวน 8 ข้อ

โดยข้อคำถาม 36 ข้อ มีตัวเลือก 4 ระดับ คือ ไม่ตรงเลย (ข้อความนั้นไม่ตรงกับการทำหน้าที่ของครอบครัวเลย) ตรงเล็กน้อย (ข้อความนั้นตรงกับการทำหน้าที่ของครอบครัวระดับเล็กน้อย) ตรงปานกลาง (ข้อความนั้นตรงกับการทำหน้าที่ของครอบครัวระดับปานกลาง) และตรงมากที่สุด

(ข้อความนั้นตรงกับการทำหน้าที่ของครอบครัวระดับมากที่สุด) ทั้งนี้ เกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามจะให้คะแนนดังนี้

ระดับความเห็น	คะแนนข้อความทางบวก	คะแนนข้อความทางลบ
ตรงมากที่สุด	4	1
ตรงปานกลาง	3	2
ตรงเล็กน้อย	2	3
ไม่ตรงเลย	1	4

การแปลระดับคะแนนการทำหน้าที่ของครอบครัวแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ไม่ค่อยดี ดีเล็กน้อย ดีพอสมควร และดีมาก โดยใช้คะแนนสูงสุดลบด้วยคะแนนต่ำสุดของคะแนนการทำหน้าที่ของครอบครัวแต่ละด้าน แต่ละคะแนนหารด้วยจำนวนขั้นหรือระดับที่ต้องการ (ชูศรี, 2544) คะแนนที่ได้ในแต่ละด้าน ใช้เกณฑ์แปลความหมายของการทำหน้าที่ของครอบครัว ดังรายละเอียดในตาราง 2

ตาราง 2

การแปลผล คะแนนที่ได้ในแต่ละด้าน แปลความหมายระดับของการทำหน้าที่ของครอบครัว

การทำหน้าที่ของครอบครัว	ระดับการทำหน้าที่ของครอบครัว			
	ไม่ค่อยดี	ดีเล็กน้อย	ดีพอสมควร	ดีมาก
ด้านการแก้ปัญหา	6.00-10.50	10.51-15.00	15.01-19.50	19.51-24.00
ด้านการสื่อสาร	5.00-8.75	8.76-12.50	12.51-16.25	16.26-20.00
ด้านบทบาท	3.00-5.25	5.26-7.50	7.51-9.75	9.76-12.00
ด้านการตอบสนองทางอารมณ์	5.00-8.75	8.76-12.50	12.51-16.25	16.26-20.00
ด้านความผูกพันทางอารมณ์	5.00-8.75	8.76-12.50	12.51-16.25	16.26-20.00
ด้านการควบคุมพฤติกรรม	4.00-7.00	7.01-10.00	10.01-13.00	13.01-16.00
ด้านการทำหน้าที่ทั่วไป	8.00-14.00	14.01-20.00	20.01-26.00	26.01-32.00
โดยรวม	36.00-63.00	63.01-90.00	90.01-117.00	117.01-144.00

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1. การหาความตรงด้านเนื้อหา (content validity) การหาความตรงด้านเนื้อหาของแบบสอบถาม

การเปลี่ยนแปลงภาวะสุขภาพของผู้ประสภภัยที่รอดชีวิตจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัย โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย จิตแพทย์ 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต 1 ท่าน และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาล 1 ท่าน ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา เพื่อตรวจสอบแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความสอดคล้องของเนื้อหา ความครอบคลุมกับกรอบแนวคิด และความชัดเจนของภาษาเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

2. การหาความเที่ยง (reliability)

2.1 แบบสอบถามการเปลี่ยนแปลงภาวะสุขภาพ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา และได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้กับผู้ประสภภัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 10 ราย โดยการหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการทดสอบซ้ำ (test - retest reliability) ซึ่งเป็นการวัดซ้ำในกลุ่มตัวอย่างเดิมโดยเว้นช่วงในการวัดแต่ละครั้งเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อยืนยันความเที่ยงของเครื่องมือ นำผลที่ได้ทั้ง 2 ครั้งมาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของแคปป์ (Cohen's Kappa coefficient) (Altman, 1991 อ้างตาม จิรุตม์, 2541) ได้ค่าความสอดคล้องของค่าคะแนนในการวัดซ้ำ (percent of agreement) เท่ากับ 0.82 จึงนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 แบบสอบถามการทำหน้าที่ของครอบครัว

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามการทำหน้าที่ของครอบครัว ไปทดลองใช้กับผู้ประสภภัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 20 ราย แล้วนำมาหาความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ 0.74

การพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยทุกรายก่อนเก็บข้อมูลด้วยวาจาโดยการแนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล และชี้แจงให้ทราบถึงสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย ในการตอบรับหรือปฏิเสธในการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถยกเลิกการให้ข้อมูลในระหว่างการศึกษาได้ โดยไม่มีผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้น ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับจากการวิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ โดยจะเสนอในภาพรวมเพื่อการวิจัยเท่านั้น และหากผู้เข้าร่วมการวิจัยมีข้อสงสัยสามารถถามผู้วิจัยได้ตลอดเวลา

ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างเกิดภาวะวิกฤตทางด้านจิตใจขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เตรียมการช่วยเหลือดังนี้

1) หยุดการสัมภาษณ์และเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างได้ระบายหรือแสดงความรู้สึกได้อย่างเต็มที่ โดยรับฟังด้วยความตั้งใจและแสดงความเห็นใจ เปิดโอกาสให้ร้องไห้ถ้ากลุ่มตัวอย่างต้องการ หรือแสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยเต็มใจให้กลุ่มตัวอย่างระบายความทุกข์ ขอมรับและเข้าใจในสภาพที่เกิดขึ้น

2) แสดงความสนใจให้กำลังใจด้วยความเอื้ออาทร โดยการเข้าไปนั่งใกล้กลุ่มตัวอย่างมากขึ้น แสดงสีหน้าห่วงใย อาจมีการสัมผัส โดยการแตะไหล่หรือจับมือกลุ่มตัวอย่างตามความเหมาะสม เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกด้วยความเมตตาเห็นอกเห็นใจ และอยู่กับกลุ่มตัวอย่างสักครู่จนกลุ่มตัวอย่างรู้สึกดีขึ้น

3) พิจารณาส่งต่อ หากกลุ่มตัวอย่างต้องการแหล่งประโยชน์อื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือความสามารถของผู้วิจัย ได้แก่ จิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยาบำบัด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ผู้วิจัยจัดทำโครงร่างวิจัย และผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา

1.2 โครงร่างวิจัยผ่านคณะกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ และโครงร่างวิจัยผ่านคณะกรรมการจริยธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

1.3 เตรียมหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ถึง นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดพังงา สาธารณสุขอำเภอตะกั่วป่า และหัวหน้าสถานีอนามัยบ้านน้ำเค็ม ที่เป็นแหล่งข้อมูล เพื่อแนะนำตัว ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือในการทำวิจัย

1.4 เตรียมผู้ช่วยวิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 2 ท่าน คือ พยาบาลวิชาชีพ เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนในการเก็บข้อมูล และการใช้แบบสอบถาม และเปิดโอกาสให้ผู้ช่วยวิจัยซักถามข้อสงสัยในการเก็บข้อมูล

2. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่จะได้รับในการทำวิจัยถึงสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพังงา สาธารณสุขอำเภอตะกั่วป่า และสถานีอนามัยบ้านน้ำเค็ม

2.2 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนด

2.3 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยพบกลุ่มตัวอย่าง แนะนำตัว สร้างสัมพันธภาพ ขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัย อธิบายวัตถุประสงค์ในการวิจัย วิธีการศึกษา และประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำวิจัย

2.4 เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินยอมเข้าร่วมการวิจัยด้วยวาจา ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามให้เป็นที่เข้าใจ ซึ่งจะใช้เวลาตอบแบบสอบถามประมาณ 30 - 40 นาที

2.5 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์และครบถ้วนของข้อมูล หากพบว่าข้อมูลที่ได้รับยังไม่สมบูรณ์ จะเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามชุดเดิมอีกครั้ง เมื่อได้ข้อมูลสมบูรณ์และครบถ้วน จึงนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์คะแนนตามวิธีการทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ประมวลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภาวะสุขภาพ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านความความนึกคิดและการรับรู้ และด้านพฤติกรรมทางสังคม จะนำมาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างที่มีการเปลี่ยนแปลงภาวะสุขภาพ ในแต่ละระดับของการเปลี่ยนแปลง คือ ไม่เปลี่ยนแปลงเลย เพิ่มขึ้น และลดลง (มาก ปานกลาง และเล็กน้อย)
3. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับครอบครัววิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย
4. ข้อมูลเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของครอบครัว วิเคราะห์โดยการคำนวณหา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งรายด้าน และโดยรวม